

Ферзан Йозпетек - „Истанбул червен“

Никога не забравяйте, че не е от значение как сте живели. Важно е как разказвате историята на живота си на себе си и най-вече на другите. Защото само по този начин е възможно да се открие някакъв смисъл в грешките, болката и смъртта. /из филма „Последният харем“ със сценарист и режисьор Ферзан Йозпетек/

Топло е. Заемам мястото си в самолета, слагам си предпазния колан. Защо всъщност е толкова топло? Не би трябвало. Може би съм донесъл застиналия и тежък въздух отвън със себе си. Вечерта в Рим е топла, но знам, че градът, в който отивам, ще ме посрещне със студен вятър. Истанбул. Там ме очаква нашата стара къща. Онази стара бяла къща, в която израснах, а после напуснах, преди да навърша осемнайсет години. Но в някакъв смисъл тя винаги е била за мен Домът. Дали е възможно човек да напусне дома на детството си? Не мисля. Той продължава да живее в нас дори когато къщата изчезне, съборена и разрушена от булдозери, както ще се случи с нашата.

Затварям очи. Уморен съм. Не мога да преброя колко пъти съм бил на този самолет и на други като него, завръщайки се в Истанбул. А като се замисля, някога хоризонтът на моя свят се свеждаше до една градина с две големи липи, чийто мирис – когато разцъфнеха напролет в Истанбул – се смесваше с морския бриз. Ако притворя очи, все още мога да усетя това ухание.

Каламъш, името на стария ми квартал, притежава същата сладостна сила; в мига, в който го произнеса, се връщам назад във времето.

Връщам се отново в къщите с градини, в които си играехме като деца. Връщам се в стаята си, от прозореца на която виждах синьото море. Прекрасно е да имаш стая с гледка, особено ако гледа към блещукащата в далечината синева.

В къщата ми в Рим няма градина, няма липи, нито хоризонт. Само тераса, заобиколена от газометри. Пейзаж, който не е особено римски, но въпреки това обичам с цялото си сърце, както обичам всичко, свързано с този град. И все пак от време на време, изненадващо, все още мисля за прозореца от детството ми: когато се събуждам нощем, замаян от часовата разлика, в някоя хотелска стая в Токио или Ню Йорк и виждам край себе си само небостъргачи. Много далече от онази бяла къща, която скоро няма да я има.

Леко шумолене. Звук от бързо тичащи момчешки крака. Търкаляща се топка. Възможно ли е? Обръщам се да погледна. Няма никой. Само звукът от колелата на самолета по пистата. После отново настава тишина. В почти празния самолет стюардесата бута количка с кафе.

Затварям очи. Не ми се пие кафе, не желая да говоря с никого, искам само да си мисля за това, което ме очаква в старата ни къща.

Отново шумолене, леко раздвижване на въздуха. Този път момчето се смее, докато тича по пътеката. Вдига топката и ми се усмихва: поглежда ме право в очите. Сякаш това съм аз самият, който се вирам в себе си. Сякаш се гледам от дълбините на миналото, от градината, от липите.

Момчето не е само. С него има руса жена; облечена в строг, официален сив костюм; мило, леко сънливо изражение. Има и един елегантен господин с венецианска гондола в ръка; държи я така, сякаш е нещо изключително ценно. Разпознавам гондолата, тя е като онази, която имахме у дома в един шкаф и после се изгуби незнайно къде... Години наред се възхищавах на тази стъклена, ръчно правена, позлатена с варак, лъскава гондола. Когато баща ми изчезна, ми казаха, че е заминал за Италия. Затова си го представях как пътува с такава венецианска гондола, точно копие на фигурката, която не ми бе позволено да докосвам.

После баща ми най-изненадващо се върна. Истинска мистерия за мен. Както бе изчезнал, така се и появи, без предупреждение.

Един ден, връщайки се от училище, видях, че старата ни вярна прислужница Диаманте ме чака на стълбите пред вратата.

– Имам добри новини – каза тя с усмивка на лице.

После прокара пръсти през косата ми, може би за да я приглади или пък това бе жест на нежност, желание да ме окуражи.

Хвана ме за ръка и заедно тръгнахме към дневната. През откренатата врата чувах развълнуваните гласове на майка ми, сестра ми и брат ми. После чух и властния глас на мъж, когото не познавах. Баща ми. Ето го, бе тук, след толкова години отсъствие, седи в креслото, облечен в бургундскочервен копринен халат с малки шарки; това облекло щеше да стане неразделна част от него през следващите години.

Пристъпих плахо в дневната, неохотно. Толкова много време бе минало; когато той замина, още дори не бях проходил, и сега пред мен стоеше непознат. Не посмях да го прегърна и ако майка ми не ме бе бутнала в обятията му, нямаше да го направя.

А Венеция? Не говорихме за нея. Нито тогава, нито по-късно. Аз също не попитах. Децата инстинктивно знаят за какво трябва и не трябва да питат; усещат кога няма да получат отговор на въпросите си. Въпреки това, когато за първи път се озовах във Венеция, този град лабиринт, този град на водата, не можах да устоя и направих една обиколка с гондола в чест на баща ми, в чест на детето, което някога бях.

Колко много загадки, мисля си с усмивка на лицето. Неразгадани мистерии и неразкрити семейни тайни. Истински престъпления и престъпления срещу сърцето. Може би затова във филмите си обичам да говоря за тях; да ги разкривам внимателно и нежно; да ги разплитам и обяснявам.

Може би това е основната причина да нося винаги в портфейла си една стара пощенска картичка. Черно-бяла, с измачкани краища. На нея се виждат куполите на Синята джамия и на „Света София“, извивките на Босфора и в далечината, наистина много далече – толкова далече, че може да бъде различена само от онези, които я обичат, – моята къща. Моята стара бяла къща. На гърба на картичката с елегантния и уверен почерк на баща ми с писалка (той никога не се отказа да използва писалка) е написана само една дата: 1963.

Той използваше тази картичка, за да си отбелязва докъде е стигнал в книгата, която чете, и аз я взех едва след като почина преди няколко години. Извадих я от книгата на нощното шкафче до леглото му. Оттогава е в портфейла ми. Не е само спомен. Тя е покана, обещание. Знам, че независимо къде се намирам, Истанбул винаги ме чака. Моят Истанбул, градът, в който ще кацна съвсем скоро.

Тя

В самолета

Мъжът, който седи до тях в самолета, е малко странен. Като че ли се вслушва в разговора им, взира се, сякаш гледа филм, който тече на екран пред него. Разбира се, казва си Анна, след като поглежда небрежно към него: това е онзи режисьор... После се навежда и вдига пощенската картичка, паднала на пътечката. Стара, черно-бяла пощенска картичка.

– Мисля, че това е ваше – казва тя.

Иска да каже нещо повече, но се въздържа.

– Благодаря – отвръща мъжът с усмивка.

Анна е щастлива заради това пътуване. Щастлива е, че отива в Истанбул за първи път; щастлива е, че поне веднъж не пътува сама; че няма да е сама в хотелската стая, където ще ѝ се наложи да води вечната си битка с климатика. Щастлива е заради партито, на което са поканени; заради тази неочаквана ваканция със съпруга ѝ; и дори, че е с него. Е, и с *тях*: с „момчето от ателието“, което вече изобщо не е момче, и с неговата годеница с детското личице. Когато се сеща за нея, ръката ѝ се повдига към лицето в опит да заглади дълбоката постоянна бръчка на челото ѝ; и как няма да я има, когато живее с толкова стрес, толкова тревоги...

Годините текат. Не само за нея, но и за съпруга ѝ Микеле. Колко години, колко бръчки, колко компромиси... Колко провалени ваканции, отложени пътувания; колко планирани и неосъществени неща. Но все още са тук, заедно.

„Ти си моята обетована земя, която не успях да задържа.“ Някой бе написал това със спрей на стената срещу ателието им; вижда надписа всеки ден, когато идва на работа. Въпреки че не е свързан с нейния живот, все пак я бе трогнал и от време на време се сеща за него.

Обети, обещания? Тя изпълни обещанията си. Това важи и за обещанията, които бе дала на себе си. Искаше този мъж? Получи го. Обеща на него и на себе си свят, който да принадлежи само на тях. Помагаше му и го подкрепяше. Безброй нощи оправяше нередностите в сметките му; безброй дни се опитваше да убеждава него и клиентите му, че да, той може, да, той ще успее. И всъщност наистина успяхме, мисли си тя със задоволство. Сега имаха място, което наричаха „ателието“ – оживено, динамично място, в което работеха много млади хора. Като Андреа и Елена, които се срещнаха – и се влюбиха – там. Един ден Елена си намери друга работа и си тръгна; добро решение; човек трябва да разделя любовта от работата, да поставя ясна граница между двете; не всеки може да го направи. И двамата са талантиливи и приятни. Анна харесва невъздържаната сила, радостта, ентузиазма и жизнеността им, така характерни за трийсетгодишните.

Поглежда ги и се замисля: бе на тяхната възраст, когато срещна Микеле. Тя бе точно като Елена, с нежно лице и гладка кожа без нито една бръчка; усмивката ѝ бе спонтанна, излъчваща невинност и вяра, че всичко е възможно, че всичко тепърва предстои. И само от теб зависи това да се случи.

Сега са на това пътуване като двойки. Кога за последен път бе правила нещо такова? Вероятно никога след онези спонтанни и хаотични пътувания в младостта ѝ. Бе двайсетина годишна и с група приятели потегляха нанякъде, срещаша се, разделяха се, приключенията ги очакваха зад всеки ъгъл... Всъщност тя никога не си бе падала особено по приключенията, дори когато бе на двайсет. Винаги бе копняла за нещо друго: да изгради нещо солидно. И успя. Има живота, за който мечтаеше; солиден, сигурен живот, без колебания и отклонения. Сега се нуждае само от ваканция.

От ваканция и от почивка; ето защо смята да отиде на хамам още утре или в някой от следващите дни. Да, със сигурност иска да отиде на турска баня. Никога не е ходила в истински хамам, само в онези фалшиви бани с алпийски сауни и масажи в луксозните планински курорти. В онези места поднасят и чай в стъклени чашки с позлатени с варак ръбчета, за да придадат екзотичен привкус на преживяването.

Този път Анна иска истински хамам; влага, пара, тишина; и заедно с обувките и дрехите си ще съблече и мислите си.

Само преди няколко седмици една приятелка ѝ донесе кутия с лакомства от Турция – лепкав и захаросан локум. Кутията бе розова и кичозна, от онези неща, които купуваш

на летището в последния момент. Думите „Turkish Delight“ бяха напечатани над бледа репродукция на картина от XIX век: жени от харема с цветни и леки копринени рокли, накичени с много бижута. Дали жените от харема наистина са живели така, или това бе просто романтична фантазия? Каквато и да бе истината, сцената бе хипнотизираща; щом отвори кутията и вкуси парченце от сладкия локум, веднага си представи как минава през някоя от вратите на харема на картината и попада вътре. Хладина и топлина, вода и пара... Обзе я желание да се отърве от дрехите си и от стреса. И да не мисли за нищо.